

Σχολή Επιστημών της Αγωγής
Τμήμα Εκπαίδευσης και Αγωγής
στην Προσχολική Ηλικία

ΟΔΗΓΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Ειδική Αγωγή»

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Ιστορικό	2
2. Αντικείμενο-Σκοπός	2
2.1 Μαθησιακά αποτελέσματα και προσόντα που αποκτώνται από την επιτυχή παρακολούθηση του Π.Μ.Σ.	2
3. Πρόγραμμα Σπουδών.....	5
4. Περιεχόμενο-περιγραφή μαθημάτων	9
5. Εκπόνηση Μεταπτυχιακής Διπλωματικής Εργασίας	19
5.1 Ψηφιακό Αποθετήριο ΠΕΡΓΑΜΟΣ	20
6. Επικοινωνία με διδακτικό και υποστηρικτικό προσωπικό του ΠΜΣ	21
7. Ακαδημαϊκό ημερολόγιο	22

1. ΙΣΤΟΡΙΚΟ

Σκοπός του Π.Μ.Σ. «Ειδική Αγωγή» είναι η παροχή υψηλού επιπέδου μεταπτυχιακής εκπαίδευσης στο επιστημονικό πεδίο της Ειδικής Αγωγής.

Η κατεύθυνση στην «Ειδική Αγωγή» λειτούργησε για πρώτη φορά το ακαδημαϊκό έτος 2001-2002 στο πλαίσιο λειτουργίας του Διεθνούς, Διαπανεπιστημιακού και Διατμηματικού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών «Εκπαίδευση και Ανθρώπινα Δικαιώματα» σε συνεργασία με το Institute of Education, University of London. Έως το 2004 χρηματοδοτήθηκε από την αντίστοιχη δράση του ΕΠΕΑΕΚ.

Από το ακαδημαϊκό έτος 2008-2009 το ΠΜΣ «Ειδική Αγωγή» λειτουργεί ως ανεξάρτητο και αυτοτελές Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών του Τμήματος Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία.

Το Π.Μ.Σ. οδηγεί στην απονομή Διπλώματος Μεταπτυχιακών Σπουδών (Δ.Μ.Σ.) «Ειδική αγωγή», μετά την πλήρη και επιτυχή ολοκλήρωση των σπουδών με βάση το πρόγραμμα σπουδών.

Οι τίτλοι απονέμονται από το Τμήμα Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

2. ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ-ΣΚΟΠΟΣ

Από την αρχή της λειτουργίας του, σκοπός του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών στην «Ειδική Αγωγή» ήταν η εξειδίκευση των μεταπτυχιακών φοιτητών και φοιτητριών (ΜΦ) σε θέματα ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης. Βασική επιδίωξη του Προγράμματος είναι η προσφορά υψηλού επιπέδου μεταπτυχιακών σπουδών λαμβάνοντας υπόψη τους νέους επιστημονικούς προβληματισμούς για εξειδικευμένες γνώσεις σε συγκεκριμένους τομείς της εκπαίδευσης.

2.1 ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΟΝΤΑ ΠΟΥ ΑΠΟΚΤΩΝΤΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΤΥΧΗ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ ΤΟΥ Π.Μ.Σ.

Το ΠΜΣ «Ειδική Αγωγή» έχει ως στόχο οι ΜΦ να αποκτήσουν θεωρητικές γνώσεις, ολοκληρωμένη εξειδίκευση, απαραίτητες δεξιότητες και ικανότητες για ευρύτερη επιστημονική, ερευνητική ή επαγγελματική δραστηριότητα, καθώς και κριτική σκέψη για τη δημιουργική ανάγνωση της καθημερινότητας μέσω του επιστημονικού διαλόγου. Το ΠΜΣ δίνει έμφαση στην ερευνητική πρακτική και την εκπαιδευτική πρακτική άσκηση. Οι απόφοιτοι ΜΦ διαθέτουν γνώσεις, δεξιότητες και ικανότητες στην επιστημονική έρευνα και επαγγελματική πρακτική που επιτρέπουν τόσο την παραγωγή ερευνητικού έργου, όσο και την κριτική αποτίμηση της ποιότητάς του και την αξιοποίηση των αποτελεσμάτων του στην επαγγελματική πράξη.

Οι ΜΦ του Προγράμματος «Ειδική Αγωγή» αποκτούν γνώσεις: (α) για την κλινική-διαγνωστική εικόνα των αναπηριών, (β) για την κοινωνική, πολιτισμική και πολιτική διάσταση της αναπηρίας, (γ) για τις σύγχρονες προσεγγίσεις σχετικά με την εκπαίδευση και την κοινωνική ένταξη ανάπηρων ατόμων, (δ) για την ερευνητική μεθοδολογία που

ακολουθείται στην ειδική αγωγή, στην ενταξιακή εκπαίδευση και στον τομέα των σπουδών στην αναπηρία.

Το Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Ειδική Αγωγή» συμβάλλει:

α) σε επίπεδο Γνώσεων:

- στην κριτική και συστηματική όλων των πτυχών της εκπαίδευσης μαθητών/τριών με αναπηρία ή και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες,
- στην προώθηση, μέσω των εξειδικευμένων γνώσεων και πρακτικών, της εκπαιδευτικής και κοινωνικής ένταξης ομάδων πληθυσμού που φέρουν αναπηρία ή και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες,
- στην κριτική μελέτη της εκπαιδευτικής πολιτικής αναφορικά με την εκπαίδευση μαθητών/τριών με αναπηρία,
- στην καταπολέμηση του αποκλεισμού των μαθητών/τριών με αναπηρία ή και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες σε όλες τις βαθμίδες και δομές ειδικής και γενικής εκπαίδευσης, τυπικής και άτυπης,
- στην κατανόηση της επίδρασης των πολλαπλών παραγόντων (κοινωνικών και παιδαγωγικών) που διαμορφώνουν τη σχολική πραγματικότητα και την οργάνωση της παιδαγωγικής πρακτικής γενικότερα και σε σχέση με την εκπαίδευση μαθητών με αναπηρία ή και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες,
- στην προώθηση της αναγκαιότητας για τη βελτίωση των ενταξιακών δομών εκπαίδευσης στο πλαίσιο της γενικής εκπαίδευσης,

β) σε επίπεδο Δεξιοτήτων:

- στην αλλαγή των αντιλήψεων και στη διαμόρφωση σύγχρονων ερμηνευτικών προσεγγίσεων αναφορικά με την αναπηρία, τον μαθητή/τρια με αναπηρία και τον ενήλικα με αναπηρία,
- στην ενδυνάμωση του επαγγελματικού ρόλου του εκπαιδευτικού και του ειδικού επιστήμονα μαθητών/τριών με αναπηρία και ατόμων με αναπηρία,
- στην ανάδειξη της αναγκαιότητας της διεπιστημονικής συνεργασίας στο πλαίσιο της εκπαίδευσης, της ένταξης και της υποστήριξης των ατόμων με αναπηρία και των οικογενειών τους,
- στην κατανόηση της διαφορετικότητας των μαθητών/τριών ως πηγή έμπνευσης κατά τον προγραμματισμό των δραστηριοτήτων/μαθημάτων,
- στη διαχείριση συγκρούσεων,
- στην αξιοποίηση ερευνητικών εργαλείων στο πλαίσιο άσκησης του επαγγελματικού έργου,

γ) σε επίπεδο Ικανοτήτων:

- στην επιλογή, στον σχεδιασμό και στην αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας διαφορετικών εκπαιδευτικών μεθόδων σε συγκεκριμένα κάθε φορά εκπαιδευτικά, υποστηρικτικά/θεραπευτικά πλαίσια,
- στην προώθηση της ερευνητικής δραστηριότητας στον τομέα της ειδικής αγωγής, της ενταξιακής εκπαίδευσης και των σπουδών στην αναπηρία,
- στην αξιοποίηση της διεθνούς βιβλιογραφίας,
- στην αυτόνομη εργασία,

- στην ομαδική εργασία,
- στην εργασία σε διεπιστημονικό περιβάλλον,
- στον σεβασμό στη διαφορετικότητα και στην πολυπολιτισμικότητα,
- στον αναστοχασμό και
- στη βελτίωση της στελέχωσης των Σχολικών Μονάδων Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης με απόφοιτους του Προγράμματος που τους επιτρέπεται λόγω της παιδαγωγικής επάρκειας, της εξειδικευμένης γνώσης και της αναγνωρισμένης συνάφειας από το Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού και από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής να διοριστούν στη δημόσια εκπαίδευση, σε δημόσιους Ιατροπαιδαγωγικούς, Διαγνωστικούς, Θεραπευτικούς και άλλους φορείς.

Οι τομείς στην αγορά εργασίας που επωφελούνται από το προσφερόμενο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών στην «Ειδική Αγωγή» και ενδιαφέρονται για την απορρόφηση των αποφοίτων του ΠΜΣ είναι:

- Φορείς και οι οργανισμοί χάραξης εκπαιδευτικής πολιτικής (π.χ. Ι.Ε.Π.).
- Υπουργεία όπως το Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού, το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων.
- Εκπαιδευτικοί θεσμοί και τα εκπαιδευτικά ιδρύματα του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα, φορείς και δομές κοινωνικής ένταξης.
- Κοινωνικές υπηρεσίες στο σύνολό τους.
- Μη κυβερνητικές οργανώσεις που ασχολούνται με τα δικαιώματα των αναπήρων.
- Διεθνείς οργανισμοί προάσπισης των δικαιωμάτων των αναπήρων και της ενταξιακής εκπαίδευσης.

Τα τελευταία χρόνια από την ψήφιση του πρώτου ολοκληρωμένου Νόμου (ΦΕΚ 1143/1981) για την «Ειδική Αγωγή» η ελληνική πολιτεία θέτει ως ζήτημα καίριας σημασίας το αντικείμενο εξειδίκευσης του Π.Μ.Σ. Η ειδική και ενταξιακή εκπαίδευση δεν είναι ακόμη μια γραφειοκρατική συζήτηση για την παρακολούθηση και διαχείριση των αναπήρων μαθητών στο γενικό σχολείο. Είναι μια δημόσια και πολιτική δήλωση για την εξύμνηση της διαφορετικότητας. Η απαξίωση της διαφορετικότητας αντανakλάται στη χρήση της γλώσσας, στην επιλογή των διδακτικών μεθόδων, στο αναλυτικό πρόγραμμα, στις σχέσεις που αναπτύσσονται σε μια σχολική κοινότητα, στις ιεραρχικές σχέσεις που διαμορφώνονται μεταξύ ειδικών επαγγελματιών και αναπήρων. Οι απόφοιτοι του Π.Μ.Σ. είναι σε θέση, με εφόδια τις αποκτημένες γνώσεις, δεξιότητες και ικανότητες να επαγρυπνούν πολιτισμικά με στόχο τον προσδιορισμό και την αποκατάσταση όλων των μορφών εκπαιδευτικού και κοινωνικού αποκλεισμού και να ανταποκρίνονται στο αίτημα της εκπαιδευτικής πολιτικής για αναβάθμιση της ειδικής και ενταξιακής εκπαίδευσης και για τη διάχυση της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής προσέγγισης. Επιπροσθέτως, η διεπιστημονική ταυτότητα των αποφοίτων τους επιτρέπει τη βελτίωση της διεπιστημονικής πρακτικής και συνεργασίας μεταξύ ποικίλων εκπαιδευτικών, υποστηρικτικών, διαγνωστικών και θεραπευτικών δομών. Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω το ΠΜΣ «Ειδική Αγωγή» ανταποκρίνεται στις εκπαιδευτικές και κοινωνικές ανάγκες της σύγχρονης κοινωνίας.

3. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ

Το Π.Μ.Σ. ξεκινά το χειμερινό εξάμηνο εκάστου ακαδημαϊκού έτους. Για την απόκτηση διπλώματος του Π.Μ.Σ. απαιτούνται συνολικά εκατόν είκοσι (120) πιστωτικές μονάδες (ECTS). Όλα τα μαθήματα διδάσκονται εβδομαδιαίως.

Κατά τη διάρκεια των σπουδών, κάθε μεταπτυχιακός/κή φοιτητής/τρια υποχρεούται να δηλώσει συνολικά έντεκα (11) μαθήματα (εννέα υποχρεωτικά και δύο επιλεγόμενα) συμπεριλαμβανομένων: της πρακτικής άσκησης ειδικής αγωγής και ενταξιακής εκπαίδευσης σε άτομα με αναπηρία με εποπτεία μαζί με το Εργαστήριο ειδικής και ενταξιακής εκπαίδευσης, καθώς και της Μεταπτυχιακής Διπλωματικής Εργασίας με το Σεμινάριο παρουσίασης της Μεταπτυχιακής Διπλωματικής ερευνητικής πρότασης και την παρουσίαση της πορείας της Μεταπτυχιακής Διπλωματικής Εργασίας.

Η διδασκαλία των μαθημάτων γίνεται διά ζώσης. Τα μαθήματα οργανώνονται σε εξάμηνα, πραγματοποιούνται σε εβδομαδιαία βάση. Η γλώσσα διδασκαλίας των μαθημάτων, των πρακτικών ασκήσεων, των εργαστηρίων και της συγγραφής της Μεταπτυχιακής Διπλωματικής Εργασίας είναι η ελληνική. Εξαιρείται ένα (1) προσφερόμενο υποχρεωτικό μάθημα με τίτλο «Inclusive Education Policy and Practice: Cross-Cultural Perspectives/Πολιτική και πρακτική της ενταξιακής εκπαίδευσης: διαπολιτισμική προσέγγιση» το οποίο διδάσκεται και αξιολογείται στην αγγλική γλώσσα.

Το πρόγραμμα των μαθημάτων διαμορφώνεται ως εξής:

Α΄ εξάμηνο: Οι Μ.Φ. παρακολουθούν 3 υποχρεωτικά μαθήματα των 10 ECTS το καθένα. Σύνολο πιστωτικών μονάδων: 30 ECTS.

Β΄ εξάμηνο: οι Μ.Φ. παρακολουθούν την υποχρεωτική πρακτική άσκηση με εποπτεία (10 ECTS) μαζί με το υποχρεωτικό εργαστήριο ειδικής και ενταξιακής εκπαίδευσης (10 ECTS) και 1 υποχρεωτικό μάθημα (10 ECTS). Σύνολο πιστωτικών μονάδων: 30 ECTS.

Γ΄ εξάμηνο: Οι Μ.Φ. παρακολουθούν 1 υποχρεωτικό μάθημα, το υποχρεωτικό Διεπιστημονικό Σεμινάριο, 1 μάθημα επιλογής (10 ECTS το καθένα) και 1 εργαστήριο ελεύθερης επιλογής, χωρίς πιστωτικές μονάδες. Σύνολο πιστωτικών μονάδων: 30 ECTS.

Δ΄ εξάμηνο: Οι ΜΦ παρακολουθούν 1 μάθημα επιλογής (10 ECTS), εκπονούν τη Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία και παρακολουθούν το Σεμινάριο παρουσίασης των Μεταπτυχιακών Διπλωματικών ερευνητικών προτάσεων και το σεμινάριο παρουσίασης της πορείας της Μ.Δ.Ε. (20 ECTS) και 2 εργαστήρια ελεύθερης επιλογής χωρίς πιστωτικές μονάδες. Σύνολο πιστωτικών μονάδων: 30 ECTS.

Το πρόγραμμα σπουδών υλοποιείται διά ζώσης και αποτελείται από τις ακόλουθες βασικές συνιστώσες: α) υποχρεωτικά μαθήματα (ΥΜ), β) επιλεγόμενα μαθήματα (ΕΜ) και γ) ελεύθερα επιλεγόμενα (ΕΕΜ) μαθήματα. Ειδικότερα:

α) Στα υποχρεωτικά μαθήματα συμπεριλαμβάνονται:

- Πέντε Υποχρεωτικά μαθήματα

- Ένα Διεπιστημονικό Σεμινάριο (ΔΣ)¹
- Η πρακτική άσκηση ειδικής αγωγής και ενταξιακής εκπαίδευσης σε άτομα με αναπηρία με εποπτεία (ΠΑ)²
- Ένα Εργαστήριο Ειδικής και Ενταξιακής Εκπαίδευσης³
- Η Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία με τα δύο υποχρεωτικά σεμινάρια της παρουσίασης Μεταπτυχιακής Διπλωματικής Ερευνητικής πρότασης και της παρουσίασης της πορείας της Μεταπτυχιακής Διπλωματικής Εργασίας (ΜΔΕ)⁴.

β) Στα επιλεγόμενα μαθήματα περιλαμβάνονται:

- Εννέα μαθήματα επιλογής

γ) Στα ελεύθερα επιλεγόμενα περιλαμβάνονται:

- Ένα ελεύθερα επιλεγόμενο εργαστήριο χωρίς πιστωτικές μονάδες⁵.
- Ένα ελεύθερα επιλεγόμενο εργαστήριο στήριξης της Μεταπτυχιακής Διπλωματικής Εργασίας (ΜΔΕ) χωρίς πιστωτικές μονάδες⁶.

¹ Τα Διεπιστημονικά Σεμινάρια του Προγράμματος αποσκοπεί στην προώθηση του διεπιστημονικού ακαδημαϊκού διαλόγου που άπτεται της ειδίκευσης του Π.Μ.Σ. στην «Ειδική Αγωγή» και επιτυγχάνεται με την πρόσκληση διαφορετικών ομιλητών από τον χώρο των επιστήμων, των τεχνών και των οργανώσεων αποκλεισμένων κοινωνικά ομάδων.

² Η πρακτική άσκηση είναι υποχρεωτική, διαρκεί ένα ακαδημαϊκό εξάμηνο, εποπτεύεται από ειδικούς συνεργάτες-επόπτες. Κατά το δεύτερο εξάμηνο των σπουδών τους οι μεταπτυχιακοί/κες φοιτητές/τριες τοποθετούνται σε γενικά ή ειδικά σχολεία, σε δομές ενταξιακής εκπαίδευσης, σε αναγνωρισμένα από το κράτος θεραπευτικά Κέντρα Ημέρας ή σε δομές ημιαντόνομης διαβίωσης. Η τοποθέτηση καθορίζεται με βάση την επιλογή των φοιτητών και έπειτα από συζήτηση με την υπεύθυνη συντονισμού της πρακτικής άσκησης. Η διάρκεια της πρακτικής άσκησης στις προαναφερόμενες δομές είναι τριακόσιες (300) ώρες. Οι ομάδες εποπτείας της πρακτικής άσκησης ανά κατηγορία αναπηρίας είναι: α) αισθητηριακές αναπηρίες, αυτισμός και πολυαναπηρίες, β) νοητική και κινητική αναπηρία και γ) διαταραχές λόγου και ομιλίας και ΔΕΠ-Υ. Με αφορμή το πλαίσιο της πρακτικής άσκησης ο/η μεταπτυχιακός/κη φοιτητής/τρια καλείται να εμβαθύνει στον τομέα των σπουδών για την αναπηρία σε πρακτικό, θεωρητικό και ερευνητικό επίπεδο με απώτερο σκοπό την ερευνητική του ολοκλήρωση και την βελτίωση του επαγγελματικού του έργου.

³ Το εργαστήριο είναι υποχρεωτικό και πραγματοποιείται παράλληλα με την πρακτική άσκηση και απευθύνεται στο σύνολο των μεταπτυχιακών φοιτητών/τριών του δεύτερου εαρινού εξαμήνου. Η θεματολογία του εργαστηρίου σχετίζεται με τις ποικίλες θεωρητικές και ερευνητικές προβληματικές που αναδύονται από την ειδική και ενταξιακή εκπαίδευση.

⁴ Η εκπόνηση της ΜΔΕ αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την απόκτηση του μεταπτυχιακού τίτλου. Απαιτείται η υποχρεωτική παρουσία των μεταπτυχιακών φοιτητών/τριών στο σεμινάριο παρουσίασης της Μεταπτυχιακής Διπλωματικής Ερευνητικής Πρότασης και στο σεμινάριο παρουσίασης της πορείας της Μεταπτυχιακής Διπλωματικής Εργασίας, εφόσον δεν έχουν υποστηρίξει την μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία στον χρόνο λήξης της πρώτης παράτασης.

⁵ Πρόκειται για εργαστήριο ανάλυσης δεδομένων το οποίο εισαγάγει τους συμμετέχοντες στις βασικές στατιστικές μεθόδους και τις τεχνικές, που είναι κατάλληλες για την ανάλυση δεδομένων που συλλέχθηκαν για ερευνητικούς λόγους και στη χρήση στατιστικού λογισμικού.

⁶ Προσφέρεται προαιρετικά, ύστερα από συνεννόηση με τον επιβλέποντα/την επιβλέπουσα της ΜΔΕ, στο δ' εαρινό εξάμηνο σπουδών στο πλαίσιο εκπόνησης της Μεταπτυχιακής Διπλωματικής Εργασίας.

- Ένα ελεύθερα επιλεγόμενο φροντιστηριακό εργαστήριο χωρίς πιστωτικές μονάδες⁷.

Υπάρχει η δυνατότητα πρακτικής άσκησης σε γενικά ή ειδικά σχολεία, σε δομές ενταξιακής εκπαίδευσης, σε αναγνωρισμένα από το κράτος θεραπευτικά Κέντρα Ημέρας ή σε δομές ημιαυτόνομης διαβίωσης, σε ιδιωτικά σχολεία κ.ά. προς απόκτηση της απαιτούμενης πρακτικής εμπειρίας, υπό την επίβλεψη/συνεργασία του επιβλέποντος μέλους ΔΕΠ. Η πρακτική άσκηση έχει διάρκεια έξι (6) μηνών, παίρνει είκοσι (20) ECTS και είναι υποχρεωτική.

Η διάρκεια της πρακτικής άσκησης στις προαναφερόμενες δομές είναι τριακόσιες (300) ώρες. Οι ομάδες εποπτείας της πρακτικής άσκησης ανά κατηγορία αναπηρίας είναι: α) αισθητηριακές αναπηρίες, αυτισμός και πολυαναπηρίες, β) νοητική και κινητική αναπηρία και γ) διαταραχές λόγου και ομιλίας και ΔΕΠ-Υ. Με αφορμή το πλαίσιο της πρακτικής άσκησης ο/η μεταπτυχιακός/κη φοιτητής/τρια καλείται να εμβαθύνει στον τομέα των σπουδών για την αναπηρία σε πρακτικό, θεωρητικό και ερευνητικό επίπεδο με απώτερο σκοπό την ερευνητική του ολοκλήρωση και την βελτίωση του επαγγελματικού του έργου.

Το ενδεικτικό πρόγραμμα των μαθημάτων διαμορφώνεται ως εξής:

Α΄ Εξάμηνο		
Υποχρεωτικά Μαθήματα	Λιδ. ώρες	ECTS
Ψυχολογική προσέγγιση παιδιών με αναπηρίες	39	10
Εκπαιδευτική και κοινωνική ένταξη ατόμων με αναπηρίες	39	10
Μέθοδοι έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες και στην εκπαιδευτική έρευνα	39	10
Σύνολο	117	30
Β΄ Εξάμηνο		
Υποχρεωτικά Μαθήματα	Λιδ. ώρες	ECTS
Πρακτική άσκηση ειδικής αγωγής και ενταξιακής εκπαίδευσης σε άτομα με αναπηρία, με εποπτεία: (12 ECTS)	300 (πρακτική άσκηση στις δομές)	20
Εργαστήριο ειδικής & ενταξιακής εκπαίδευσης (8 ECTS)	39 (εποπτεία)	
	39 (εργαστήριο)	
Ποιοτικές προσεγγίσεις στην εκπαιδευτική έρευνα: βιογραφική προσέγγιση και έρευνα δράσης στην ειδική και ενταξιακή εκπαίδευση	39	10
Σύνολο	417	30
Γ΄ Εξάμηνο		

⁷ Προσφέρεται προαιρετικά, ύστερα από αίτημα του/της ΜΦ, στο γ' χειμερινό εξάμηνο σπουδών για την εκπόνηση των εργασιών στο υποχρεωτικό μάθημα «Πολιτική και πρακτική της ενταξιακής εκπαίδευσης: διαπολιτισμική προσέγγιση/Inclusive Education Policy and Practice: Cross-cultural Perspectives».

Υποχρεωτικά Μαθήματα	Διδ. Ώρες	ECTS
Inclusive education policy and practice: cross-cultural perspectives/ Πολιτική και Πρακτική της ενταξιακής εκπαίδευσης: διαπολιτισμική προσέγγιση	39	10
Διεπιστημονικό Σεμινάριο: Σώμα, ασθένεια και μορφές αποκλεισμού στις σύγχρονες βιοπολιτικές κοινωνίες	39	10
Μαθήματα Επιλογής		
Η κοινωνική διάσταση της ανάπτυξης του παιδιού	39	10
Η αναπηρία στη λογοτεχνία	39	10
Η παιδαγωγική των κριτικών σπουδών για την αναπηρία	39	10
Εθνικές/Πολιτισμικές ταυτότητες στον λόγο: η αναλυτική προσέγγιση της λογοψυχολογίας	39	10
Διδακτικές πρακτικές και ετερότητες (δεν προσφέρεται κατά το ακαδημαϊκό έτος 2025-26)	39	10
Μάθημα Ελεύθερης Επιλογής		
Φροντιστηριακό εργαστήριο	39	-
Σύνολο	117	30
Δ' Εξάμηνο		
Υποχρεωτικά Μαθήματα	Διδ. Ώρες	ECTS
Εκπόνηση Μεταπτυχιακής Διπλωματικής Εργασίας (ΜΔΕ)	-	20
Σεμινάριο παρουσίασης της Μεταπτυχιακής Διπλωματικής ερευνητικής πρότασης και Σεμινάριο παρουσίασης της πορείας της Μεταπτυχιακής Διπλωματικής Εργασίας	39	
Μαθήματα Επιλογής		
Συμβουλευτική ψυχολογία σε ειδικές κοινωνικές ομάδες με έμφαση στην αναπηρία	39	10
Η διεθνής ενταξιακή προοπτική της προσχολικής εκπαίδευσης: ζητήματα συγκριτικής εκπαίδευσης	39	10
Κριτική Παιδαγωγική	39	10
Βιωματικές μέθοδοι στην ενταξιακή εκπαίδευση ατόμων με αναπηρία	39	10
Η τέχνη στην ειδική αγωγή (δεν προσφέρεται κατά το ακαδημαϊκό έτος 2025-26)	39	10
Πολιτισμικοί και κοινωνικοί προσδιορισμοί του σώματος στον τομέα της αναπηρίας (δεν προσφέρεται κατά το ακαδημαϊκό έτος 2025-26)	39	10
Μαθήματα Ελεύθερης Επιλογής		

Εργαστήριο Μεθοδολογίας: ανάλυση δεδομένων	39	-
Εργαστήριο στήριξης ΜΔΕ	39	-
Σύνολο	78	30

4. ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ/ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ

Α΄ ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ

- **Ψυχολογική προσέγγιση παιδιών με αναπηρίες**

Σκοπός του μαθήματος είναι η παρουσίαση διαταραχών της παιδικής ηλικίας, οι οποίες συνεπάγονται δυσκολίες, ιδιαιτερότητες και αναπηρίες που ενδέχεται να οδηγούν σε κοινωνική και εκπαιδευτική περιθωριοποίηση/απομόνωση. Λόγω του περιορισμένου χρόνου του μαθήματος, η διδασκαλία εστιάζει στις εξής τρεις βασικές ομάδες διαταραχών που επηρεάζουν την ομαλή ένταξη των παιδιών στην εκπαιδευτική διαδικασία: διάχυτες αναπτυξιακές διαταραχές (φάσμα αυτισμού), νοητική υστέρηση και ειδικές μαθησιακές δυσκολίες. Εισάγοντας τους φοιτητές στα διεθνή ταξινομικά συστήματα των νοητικών και ψυχικών διαταραχών (DSM και ICD), οι διαταραχές περιγράφονται ως προς τη συμπτωματολογία τους, την επιδημιολογία τους, τις ερευνητικές και θεωρητικές προσπάθειες εύρεσης της αιτιολογίας τους (οργανική ή/και ψυχογενής) και τις ποικίλες θεραπευτικές προσεγγίσεις για την αντιμετώπισή τους. Ωστόσο, η παρουσίαση είναι κριτική απέναντι στην επικράτηση του ψυχιατρικού λόγου, που παραμένει συχνά στενά περιγραφικός και φαινομενολογικός και ως εκ τούτου ενδέχεται να οδηγεί στην «ετικετοποίηση» των παιδιών και στον κοινωνικό αποκλεισμό τους. Παράλληλα, στόχος του μαθήματος είναι οι φοιτητές να γνωρίσουν την πολυπλοκότητα της διαγνωστικής διαδικασίας και τη σημασία της διεπιστημονικής προσέγγισης της παθολογίας και να έρθουν σε επαφή με τη ψυχομετρική διαδικασία. Για αυτό το λόγο, θα γίνει παρουσίαση ορισμένων διαδεδομένων και σταθμισμένων στην Ελλάδα ψυχομετρικών εργαλείων (WISC-III, Αθηνά Τεστ, κ.α.).

- **Εκπαιδευτική και κοινωνική ένταξη ατόμων με αναπηρίες**

Σκοπός του μαθήματος είναι ο/η μεταπτυχιακός/ή φοιτητής/τρια να αποκτήσει μια συνολική εικόνα του γνωστικού αντικείμενου της εκπαιδευτικής και κοινωνικής ένταξης ατόμων με αναπηρίες και των Σπουδών στην Αναπηρία ώστε να αποτελέσει βάση πάνω στην οποία θα αναπτυχθούν τα επί μέρους ειδικά μαθήματα του πεδίου. Το μάθημα στοχεύει στην κατανόηση από τους/τις μεταπτυχιακούς φοιτητές/τριες της σημαντικότητας και της αναγκαιότητας του γνωστικού αντικείμενου.

Ειδικότερα, εξετάζονται οι σύγχρονες θεωρητικές προσεγγίσεις της ένταξης με στόχο τον προσδιορισμό όλων των μορφών εκπαιδευτικού και κοινωνικού αποκλεισμού. Αναλύεται η πολυπλοκότητα του ορισμού της αναπηρίας και οι ποικίλες ερμηνευτικές προσεγγίσεις που τροφοδότησαν την ανάπτυξη ενός διευρυμένου θεωρητικού διεπιστημονικού διαλόγου στο πλαίσιο του νεοσύστατου κλάδου των «Σπουδών στην

Αναπηρία». Αναλύονται ποικίλες ερμηνευτικές προσεγγίσεις της αναπηρίας σε μια προσπάθεια νοηματοδότησης των όρων «αναπηρία», «βλάβη» και «διαφορετικότητα». Διαπραγματεύονται ζητήματα που σχετίζονται με την πολιτική της ταυτότητας, των πολιτισμικών, πολιτικών και κοινωνικών προσεγγίσεων της αναπηρίας. Επιπροσθέτως, μελετάται ο θεωρητικός διάλογος που αναπτύσσεται μεταξύ των «Σπουδών στην Αναπηρία» και της εκπαιδευτικής και κοινωνικής ένταξης των ανάπηρων ατόμων σε θεωρητικό και ερευνητικό επίπεδο.

- ***Μέθοδοι έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες και στην εκπαιδευτική έρευνα***

Στόχος του μαθήματος είναι η κατανόηση με τις βασικές επιστημολογικές και μεθοδολογικές θεωρίες και πρακτικές που έχουν διατυπωθεί και εφαρμοστεί στο πεδίο των κοινωνικών επιστημών και της εκπαιδευτικής έρευνας. Ειδικότερα, αναλύονται ζητήματα που αφορούν την έρευνα στην ειδική αγωγή, παρουσιάζονται οι ποσοτικές και ποιοτικές μέθοδοι αναφορικά με την μελέτη της αναπηρίας, της ειδικής και ενταξιακής εκπαίδευσης.

Β΄ ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ

- ***Πρακτική άσκηση ειδικής αγωγής και ενταξιακής εκπαίδευσης σε άτομα με αναπηρία με εποπτεία***

Οι ομάδες εποπτείας πρακτικής άσκησης ανά κατηγορία αναπηρίας είναι: α) αισθητηριακές αναπηρίες, αυτισμός και πολυαναπηρίες, β) νοητική και κινητική αναπηρία και γ) διαταραχές λόγου και ομιλίας και ΔΕΠ-Υ. Οι ομάδες εποπτείας δίνουν έμφαση στις σύγχρονες εκπαιδευτικές πρακτικές.

Κατά το δεύτερο εξάμηνο των σπουδών τους οι μεταπτυχιακοί/κες φοιτητές/τριες τοποθετούνται σε γενικά ή ειδικά σχολεία, σε δομές ενταξιακής εκπαίδευσης, σε αναγνωρισμένα από το κράτος θεραπευτικά Κέντρα Ημέρας ή σε δομές ημιαυτόνομης διαβίωσης. Η τοποθέτηση καθορίζεται με βάση την επιλογή των φοιτητών και έπειτα από συζήτηση με την υπεύθυνη συντονισμού της πρακτικής άσκησης. Η διάρκεια της πρακτικής άσκησης στις προαναφερόμενες δομές είναι τριακόσιες (300) ώρες.

Η πρακτική άσκηση στοχεύει στην πολύπλευρη προετοιμασία του/της μεταπτυχιακού/κής φοιτητή/τριας για την ανάληψη του μελλοντικού υψηλού απαιτήσεων ρόλου του/της ειδικού εκπαιδευτικού ή του ειδικού επιστημονικού προσωπικού σε δομές εκπαίδευσης και κοινωνικής ένταξης μέσω του ερευνητικού διεπιστημονικού αναστοχασμού της ομάδας των μεταπτυχιακών φοιτητών/τριων. Με αφορμή το πλαίσιο της πρακτικής άσκησης ο/η μεταπτυχιακός/κη φοιτητής/τρια καλείται να εμβαθύνει στον τομέα των σπουδών για την αναπηρία σε πρακτικό, θεωρητικό και ερευνητικό επίπεδο με απώτερο σκοπό την ερευνητική του ολοκλήρωση και την βελτίωση του επαγγελματικού του έργου.

- ***Εργαστήριο Ειδικής και Ενταξιακής Εκπαίδευσης***

Το εργαστήριο πραγματοποιείται παράλληλα με την πρακτική άσκηση και απευθύνεται στο σύνολο των μεταπτυχιακών φοιτητών/τριών του δεύτερου εαρινού εξαμήνου. Η θεματολογία του εργαστηρίου σχετίζεται με ποικίλους θεωρητικούς προβληματισμούς

που αναδύονται από την ειδική και ενταξιακή εκπαίδευση μαθητών/τριών με αναπηρίες.

Σκοπός του μαθήματος είναι ο/η μεταπτυχιακός/ή φοιτητής/τρια να αποκτήσει μια συνολική εικόνα του γνωστικού αντικειμένου της Ειδικής Αγωγής και της Ενταξιακής Εκπαίδευσης. Το μάθημα στοχεύει στην κατανόηση από τους/τις μεταπτυχιακούς φοιτητές/τριες της σημαντικότητας και της αναγκαιότητας του αντικειμένου, καθώς οδηγεί σε ένα διακριτό επιστημονικό πεδίο/επάγγελμα. Στο μάθημα πραγματεύονται τα ζητήματα των ορισμών και των στόχων της Ειδικής Αγωγής και εκπαίδευσης ως επιστήμης. Μελετάται η δομή και λειτουργία του σύγχρονου ειδικού σχολείου και ο ρόλος του ειδικού εκπαιδευτικού. Αναλύονται ζητήματα που άπτονται των εκπαιδευτικών πρακτικών στην ειδική εκπαίδευση μαθητών/τριών με αναπηρίες.

Επιπλέον, το μάθημα διαπραγματεύεται το αντικείμενο της ενταξιακής εκπαίδευσης μαθητών/τριών με αναπηρίες και τις προβληματικές που αναδύονται από την ενταξιακή εκπαιδευτική πρακτική. Δίνεται έμφαση στον ρόλο του εκπαιδευτικού της ένταξης και στις συνεργατικές πρακτικές που αναπτύσσονται μεταξύ των εκπαιδευτικών που συμμετέχουν στην ενταξιακή διαδικασία στο πλαίσιο της γενικής εκπαίδευσης. Αναπτύσσονται διαφοροποιημένες παιδαγωγικές προσεγγίσεις αναφορικά με το αναλυτικό πρόγραμμα, τις διδακτικές μεθόδους και τις μορφές αξιολόγησης του εκπαιδευτικού έργου και της προόδου των μαθητών/τριών.

- ***Ποιοτικές προσεγγίσεις στην εκπαιδευτική έρευνα: βιογραφική προσέγγιση και έρευνα δράσης στην ειδική και ενταξιακή εκπαίδευση***

Σκοπός του μαθήματος είναι η εξοικείωση των φοιτητών/τριών με ποιοτικές προσεγγίσεις στην εκπαιδευτική έρευνα: Εισαγωγή στη βιογραφική ανάλυση και στη μέθοδο της έρευνας δράσης. Καθώς το πεδίο είναι ευρύ, το μάθημα αναγκαστικά επικεντρώνεται σε ορισμένες πλευρές της χρήσης των συγκεκριμένων μεθόδων. Μετά από μια σύντομη παρουσίαση των μεθοδολογικών αυτών προσεγγίσεων, των χαρακτηριστικών τους, των τρόπων διενέργειάς τους, της θεωρητικής και επιστημονικής τους πλαισίωσης, και των εκπαιδευτικών τομέων στους οποίους μπορούν να αξιοποιηθούν, αναδεικνύεται η σημασία της ποιοτικής προσέγγισης τόσο για την ανάπτυξη του εκπαιδευτικού όσο και για τη βελτίωση της εκπαιδευτικής συνθήκης.

Γ' ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ

- ***Inclusive Education policy and practice: cross-cultural perspectives/Πολιτική και πρακτική της ενταξιακής εκπαίδευσης: διαπολιτισμική προσέγγιση***

In this module of study we will explore together the ways in which schooling may support exclusion and inclusion. We will dedicate some time to reconsidering our understandings of frequently used concepts and theories such as special education, inclusive education and exclusion. Thinking about our conceptual tools is a necessary first step in analyzing the structures, cultures and impacts of education across a range of nation-state and cultural contexts. We will also use this time and thinking space

together to explore our assumptions about education, children, difference, learning and the nature and impacts of knowledge.

Globalization will be a key concern for us as we look at the impact of shifting flows of information, people, capital and technology on the contexts in which we undertake our professional practice and research. We will try to understand the ways in which the world changes and resists itself. More importantly, our attention will be directed to the internationalization of education and the imperatives that drive educational benchmarking and jurisdictional policymaking. Now more than ever before we see the emergence and solidification of supra-national organizations such as OECD that drive education decision-making. This strikes parallels with the economic organization and decision-making that nation states are subject to in the new world order. Your experience of Greece in the European Economic Community is a touchstone. We are required to pursue a careful analysis of global and local politics if we are to make sense of the kind of ethics that drive education cultures and new forms of exclusion.

- **Διεπιστημονικό Σεμινάριο: Σώμα, ασθένεια και μορφές αποκλεισμού στις σύγχρονες βιοπολιτικές κοινωνίες**

Το υποχρεωτικό αυτό σεμινάριο χωρίζεται σε 2 μέρη. Στο πρώτο μέρος οι ΜΦ θα προσεγγίσουν τις φιλοσοφικές, κοινωνιολογικές, ανθρωπολογικές και πολιτικές θεωρήσεις σε ιστορική προοπτική της μακρο-αναλυτικής κατηγορίας Σώμα στο πεδίο της δημόσιας υγείας. Το σώμα δεν είναι απλώς όχημα μέσω του οποίου «το μυαλό» ή «η συνείδηση» λειτουργεί, αλλά ένα πεδίο αμφισβήτησης και ένας τόπος στον οποίο η υποκειμενικότητα συγκροτείται κοινωνικά και πολιτικά. Στο χώρο των κοινωνικών επιστημών και ειδικότερα στους τομείς της ανθρωπολογίας και της κοινωνιολογίας της υγείας επεξεργαζόμαστε την έννοια της ιατρικοποίησης. Με τον όρο αυτό εννοούμε την επιδείνωση των εξουσιαστικών σχέσεων στο πλαίσιο των οποίων η σωματικότητα οριοθετείται και αποδεικνύεται με ανθρωπομετρικές μεθόδους (τεστ νοσηρότητας, εργαστηριακοί έλεγχοι) οι οποίες διευθετούν κοινωνικά, οικονομικά, πολιτικά και εκπαιδευτικά ζητήματα. Θα στρέψουμε την προσοχή μας αρχικά στο έργο του Michel Foucault με βάση το οποίο μπορούμε να εξηγήσουμε το πώς κατασκευάζεται το κοινωνικό υποκείμενο στο πλαίσιο της εξουσιαστικής επίδρασης της [ιατρικής] γνώσης. Η επίβλεψη των ασθενών, όπως παρουσιάζεται στο έργο του Foucault, πραγματοποιείται μέσα από κωδικοποιημένες, σχεδόν μυστικές διεργασίες στη σιωπή της διάγνωσης. Η επιστημονική κυριαρχία είναι παντού, εκλεπτυσμένη και απόκρυφη καθώς ένα ολόκληρο πλαίσιο στήριξης των ασθενών διαμορφώνει τους όρους της ύπαρξής τους. Γιατροί, ψυχολόγοι, κοινωνικοί λειτουργοί, εμπλέκονται σ' αυτή την ιεραρχική διαδικασία μέσα από αμοιβαίες εξουσιαστικές σχέσεις. Η ομοιογενοποίηση της κατηγορίας «ασθενής» ετικετοποιεί το άτομο μέσα στο κοινωνικό περιβάλλον καθώς η εξέταση (διάγνωση) είναι η διαδικασία, δημιουργώντας κατηγορίες που οδηγούν στην κανονικοποίηση και στις κρίσεις απέναντι στη διαφορετικότητα. Κατόπιν θα μας απασχολήσει το φιλοσοφικό έργο του Martin Heidegger. Όπως και στο έργο του Foucault πρόβλημα (και στόχο του στοχασμού του) δεν αποτέλεσε η κατασκευή ενός συστήματος αλλά η (ανα-)κατασκευή της προσωπικής εμπειρίας, ένα

θεωρητικό ερώτημα που διατρέχει το διεπιστημονικό αυτό σεμινάριο. Ενώ ο Heidegger ανησυχεί για το συντονισμό των καθημερινών πρακτικών που καθιστούν δυνατή την αποκάλυψη του όντος, ο Foucault ανησυχεί για τις πρακτικές που το καθορίζουν σε κάθε δεδομένη στιγμή, με τον πρώτο να τονίζει ότι αυτό που χρειάζεται είναι να συνειδητοποιούμε τις πρακτικές που μας απειλούν με το να είμαστε ανοιχτοί στη συγκέντρωση των πραγμάτων, και τον δεύτερο να επιμένει στην εκούσια και ενεργή αντίσταση που μας εμπλέκει στη συγκρότηση του υποκειμένου. Στο δεύτερο μέρος του σεμιναρίου θα μας απασχολήσουν ζητήματα που σχετίζονται με τις ανάπηρες σωματικότητες. Σκοπός του μέρους αυτού του σεμιναρίου είναι η μελέτη των επιστημολογικών, μεθοδολογικών και ηθικών ζητημάτων της έρευνας του σώματος στον τομέα της αναπηρίας στις κοινωνικές επιστήμες και στις σπουδές στην εκπαίδευση. Οι ΜΦ θα ασχοληθούν με την πορεία του στοχασμού στην κοινωνική έρευνα ως προς τη χρήση της μακροαναλυτικής κατηγορίας «Σώμα» στον τομέα της αναπηρίας έτσι ώστε να αναδειχθεί ο διϋποκειμενικός χαρακτήρας των διαδικασιών παραγωγής νοημάτων στον χώρο των διεκδικήσεων του αναπηρικού κινήματος και στον χώρο της εκπαίδευσης των ανάπηρων υποκειμένων. Ακολούθως θα μας απασχολήσουν έννοιες -κλειδιά που επαναλαμβάνονται αλλά και αποτελούν σημείο τριβής μεταξύ των θεωρητικών σχολών και ρευμάτων αναφορικά με τους αντικατοπτρισμούς του ανάπηρου σώματος σε διάφορες όψεις της κοινωνικής ζωής (εκπαίδευση, εργασία, σεξουαλικότητα, ελεύθερος χρόνος, πολιτική συναισθήματος, φροντίδα). Επίσης, στόχος του μαθήματος αυτού αποτελεί η παρουσίαση των κύριων εργαλείων κοινωνικής έρευνας, όπου το ανάπηρο σώμα συμμετέχει ή φαινομενικά παραμένει αμέτοχο, διαπιστώσεις που κρύβουν παγίδες στην/στον ερευνήτρια/τή της αναπηρίας, καθώς και στους επαγγελματίες της αναπηρίας .

- ***Η κοινωνική διάσταση της ανάπτυξης του παιδιού***

Σκοπός του μαθήματος είναι ο/η μεταπτυχιακός/ή φοιτητής/τρια να αποκτήσει μια συνολική εικόνα θεωρητικών προσεγγίσεων που τονίζουν την αναγκαιότητα της κατανόησης και ερμηνείας της ανάπτυξης των παιδιών μέσα στα κοινωνικά και πολιτισμικά πλαίσια στα οποία συντελείται. Προς την κατεύθυνση αυτή, η προσπάθεια στρέφεται προς τη διερεύνηση όχι απλά του τρόπου με τον οποίο οι κοινωνικοί παράγοντες επηρεάζουν την ανάπτυξη, αλλά του τρόπου με τον οποίο η κοινωνική διάσταση ενσωματώνεται αιτιολογικά στη διαδικασία της ανάπτυξης και αποτελεί κεντρικό μηχανισμό των αναπτυξιακών αλλαγών. Επιδιώκεται έτσι να κατανοήσουν οι μεταπτυχιακοί/ές φοιτητές/τριες τη σύνδεση ανάμεσα στις προσεγγίσεις αυτές της ανάπτυξης των παιδιών και των ζητημάτων της αναπηρίας υπό το πρίσμα της ενταξιακής εκπαίδευσης.

- ***Η αναπηρία στη λογοτεχνία***

Σκοπός του μαθήματος είναι να καταστεί σαφής η ιδεολογική βαρύτητα της παρουσίας (ή μη) ανάπηρων χαρακτήρων στα λογοτεχνικά κείμενα αναφορικά με την κατασκευή της έννοιας της αναπηρίας. Ειδικότερα θα εξεταστεί η εικόνα της αναπηρίας έτσι όπως επικοινωνείται μέσα από κείμενα ανομοιογενή, αναφορικά με τις εποχές (π.χ. αρχαίοι μύθοι, σύγχρονα μυθιστορήματα), το είδος (π.χ. παροιμίες, σκωπτικά ποιήματα,

αυτοβιογραφίες) και το αναγνωστικό κοινό (π.χ. παιδί, ενήλικος). Κυρίως όμως θα αναλυθούν οι μηχανισμοί που ευθύνονται για την κατασκευή της ιδεολογίας των λογοτεχνικών κειμένων, τόσο των αμιγώς λεκτικών όσο και των οπτικών και πολυτροπικών. Έμφαση θα δοθεί στα αφηγηματικά στοιχεία (θέμα, πλοκή, χαρακτήρες, εστίαση, σκηνικό), στους αφηγηματικούς παράγοντες (π.χ. αφηγηματική φωνή, γλώσσα) στις αφηγηματικές τεχνικές (π.χ. διακειμενικότητα), καθώς και στη συμβολή της εικόνας και των περικειμενικών στοιχείων του βιβλίου. Επιπλέον, και με σημείο εκκίνησης τη λογοτεχνία θα φωτιστεί η εικόνα του ανάπηρου σε άλλα μυθοπλαστικά κείμενα (π.χ. κινηματογραφικές ταινίες), αλλά και της ευρύτερης κουλτούρας.

- ***Η παιδαγωγική των κριτικών σπουδών για την αναπηρία***

Σκοπός του μαθήματος είναι ο/η μεταπτυχιακός/ή φοιτητής/ρια να αποκτήσει μια συνολική εικόνα της παιδαγωγικής των κριτικών σπουδών για την αναπηρία και των θεωρητικών προσεγγίσεων περί της κουλτούρας και των τεχνών της αναπηρίας, τον ακτιβισμό των ατόμων με αναπηρία, καθώς και τις συνδέσεις αυτών με την κοινωνική δικαιοσύνη και τη διατομεακή προσέγγιση. Οι κριτικές σπουδές για την αναπηρία προσφέρουν ένα σύγχρονο διεπιστημονικό θεωρητικό πλαίσιο για την ανάλυση της άνισης μεταχείρισης και της καταπίεσης που βιώνουν τα άτομα με αναπηρία. Οι μεταπτυχιακοί/ες φοιτητές/ριες θα διερευνήσουν ένα πολύμορφο δείγμα πολιτισμικών αναπαραστάσεων της αναπηρίας και μέσω αυτών θα κατανοήσουν την αισθητική της αναπηρίας και τη σημασία της έννοιας και πολιτικής στάσης: «crip wilfulness» ενάντια στην αισθητική του αποκλεισμού και τις πολιτικές αποστροφής και μισαναπηρισμού στην εποχή της κρίσης. Το περιεχόμενο του μαθήματος εξετάζει και τα φεστιβάλ κινηματογράφου με θέμα την αναπηρία ως τα πλαίσια όπου ο ακτιβισμός για την αναπηρία και οι πολιτικές της ατυπικότητας λαμβάνουν χώρα. Σε αυτό το πλαίσιο θα αναλυθεί η δουλειά καλλιτεχνών με αναπηρία και σκηνοθετών με και χωρίς αναπηρία με στόχο την ολιστική προσέγγιση της πολυπλοκότητας των αναπαραστάσεων της αναπηρίας. Επίσης, επιδιώκεται οι φοιτητές/ριες να κατανοήσουν τις θεωρητικές προσεγγίσεις των κριτικών σπουδών για την αναπηρία, της κριτικής παιδαγωγικής και του φεμινισμού μέσα από το έργο σημαντικών σύγχρονων ακαδημαϊκών όπως οι: Tobin Siebers, Robert McRuer, Rosemarie Garland-Thomson, David Mitchell, Sharon Snyder, Dan Goodley και Sara Ahmed.

- ***Εθνικές/Πολιτισμικές ταυτότητες στον λόγο: η αναλυτική προσέγγιση της λογοψυχολογίας***

Σκοπός του μαθήματος είναι η θεωρητική και εμπειρική εξοικείωση με την αναλυτική προσέγγιση της λογοψυχολογίας γενικά και ειδικά, με την λογοψυχολογική έρευνα ζητημάτων εθνικής ή/και πολιτισμικών ταυτοτήτων. Η λογοψυχολογία αναπτύχθηκε ως προσέγγιση εντός της (κοινωνικής) ψυχολογίας κατά τις δεκαετίες του 1980 και 1990 ως μια κριτική, θεωρητική και ερευνητική, εναλλακτική στο κυρίαρχο κοινωνιογνωστικό υπόδειγμα. Στα πλαίσια του μαθήματος αυτού, οι φοιτήτριες /ες εξοικειώνονται, κατ' αρχάς, με τα επιστημολογικά θεμέλια της προσέγγισης αυτής και

στη συνέχεια με τις βασικές θεωρητικές έννοιες και τα αναλυτικά «εργαλεία» που αναπτύχθηκαν εντός της. Συγκεκριμένα, το μάθημα εστιάζει στο θεωρητικό ή/και μεθοδολογικό πλαίσιο: (α) της οπτικής των Potter και Wetherell, (β) της οπτικής των Edwards και Potter και (γ) στο εννοιολογικό και ερευνητικό πλαίσιο των ρητορικών / ιδεολογικών διλημάτων (Billg et al., 1988). Παράλληλα με τη *θεωρητική* τους εξοικείωση με τη λογοψυχολογία, οι φοιτήτριες /ες του μαθήματος εξοικειώνονται με την υπάρχουσα έρευνα της λογοψυχολογίας σε ζητήματα εθνικών / πολιτισμικών ταυτοτήτων μέσα από σεμιναριακές παρουσιάσεις ερευνητικών κειμένων. Η εμπειρική τους εξοικείωση με την λογοψυχολογική έρευνα στο πεδίο αυτό εξασφαλίζεται μέσα από την συμμετοχή τους σε μικρές ομάδες οι οποίες σχεδιάζουν, διεξάγουν, αναλύουν και παρουσιάζουν μια μικρής κλίμακας εμπειρική έρευνα.

- ***Διδακτικές πρακτικές και ετερότητες***

Αντικείμενο του μαθήματος είναι η κριτική ανάλυση της έννοιας της ανομοιογένειας των σχολικών τάξεων στις πολλαπλές της εκφράσεις και στη σύνδεσή της με την έννοια της ετερότητας. Εξετάζεται η σχέση μεταξύ του θεσμικού πλαισίου της εκπαίδευσης (αναλυτικά προγράμματα, εκπαιδευτική πολιτική) και της καθημερινής εκπαιδευτικής πράξης, μέσα από τη μελέτη επιμέρους περιπτώσεων και με τη βοήθεια αναλυτικών εργαλείων που προσφέρουν η εκπαιδευτική και κοινωνική ψυχολογία, η κοινωνική ανθρωπολογία και η παιδαγωγική θεωρία. Κάθε συνάντηση ξεκινά με μια εισαγωγή της διδάσκουσας, η οποία καθορίζει και το πλαίσιο της συζήτησης που θα ακολουθήσει με τους φοιτητές. Στην πρώτη ενότητα του μαθήματος παρουσιάζονται οι τρόποι με τους οποίους σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και στις ΗΠΑ και τον Καναδά η καθημερινή εκπαιδευτική πρακτική έχει απαντήσει στην πρόκληση που αποτελεί η διαχείριση της διαφοράς σε μια σχολική τάξη. Στη δεύτερη ενότητα η έμφαση του μαθήματος δίνεται στη συστηματική, αναλυτική, κριτική ανάγνωση συγκεκριμένων παιδαγωγικών πρακτικών μέσα από ποικίλο υλικό (βίντεο, καταγραφές, παιδαγωγικό υλικό, εργασίες μαθητών/τριών).

- ***Φροντιστηριακό Εργαστήριο***

Προσφέρεται προαιρετικά, ύστερα από αίτημα του/της ΜΦ, στο γ' χειμερινό εξάμηνο σπουδών για την εκπόνηση των εργασιών στο υποχρεωτικό μάθημα «Πολιτική και πρακτική της ενταξιακής εκπαίδευσης: διαπολιτισμική προσέγγιση/Inclusive Education Policy and Practice: Cross-cultural Perspectives».

Δ' ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ

- ***Συμβουλευτική ψυχολογία σε ειδικές κοινωνικές ομάδες, με έμφαση στην αναπηρία***

Σκοπός του μαθήματος είναι η εξοικείωση των ΜΦ με τις βασικές αρχές και εφαρμογές της Συμβουλευτικής Ψυχολογίας, και πιο ειδικά, σε ειδικές κοινωνικές ομάδες. Οι ΜΦ θα εξοικειωθούν με τις βασικές δεξιότητες της Συμβουλευτικής, τις οποίες καλούνται να εφαρμόζουν στην επικοινωνία, τη συνεργασία ή τη συμβουλευτική με παιδιά με

αναπηρία ή ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, τους γονείς και τις οικογένειές τους, αλλά και τους εκπαιδευτικούς ή παιδαγωγούς που αλληλοεπιδρούν με τα άτομα αυτά.

Αφού συζητηθούν οι ψυχολογικοί παράγοντες που συνδέονται τόσο με την εμφάνιση δυσκολιών όσο και με την ομαλότερη προσαρμογή και ένταξη των ατόμων με αναπηρία, παρουσιάζονται οι δεξιότητες μέσω των οποίων οι ΜΦ θα διευκολύνουν την ανάπτυξη των μηχανισμών προσαρμογής αλλά και την ενδυνάμωση των ατόμων, ώστε να διαχειρίζονται αποτελεσματικότερα τις δυσκολίες. Στο πλαίσιο αυτό θα γίνει αναφορά στα στερεότυπα και τις προκαταλήψεις, αλλά και στις αντιλήψεις των ίδιων των ΜΦ για την αναπηρία και το ρόλο που οι ίδιοι θα κληθούν στο μέλλον να διαδραματίσουν στην ομαλή ένταξη των ανάπηρων ατόμων. Παράλληλα, επιδιώκεται οι ΜΦ να εξοικειωθούν με τη σύγχρονη βιβλιογραφία στο πεδίο της Συμβουλευτικής σε θέματα αναπηρίας, και κριτικά να προσεγγίζουν τα δεδομένα και τα συμπεράσματά της.

- ***Η διεθνής ενταξιακή προοπτική τις προσχολικής εκπαίδευσης: ζητήματα συγκριτικής εκπαίδευσης***

Το μάθημα αυτό παρέχει στους μεταπτυχιακούς φοιτητές την ευκαιρία να γνωρίσουν και να κατανοήσουν διεθνείς πρακτικές ένταξης, με έμφαση πρακτικές που εφαρμόζονται στη σχολική τάξη. Το μάθημα είναι σχεδιασμένο για να υποστηρίξει τους φοιτητές στη διερεύνηση διαστάσεων όπως επιστημονικά τεκμηριωμένες εκπαιδευτικές πρακτικές, συστήματα αξιολόγησης της ποιότητας ενταξιακών πρακτικών και αποτελεσματικά μοντέλα δια βίου εκπαίδευσης σχετικά με την ένταξη στη προσχολική ηλικία. Παράλληλα, τα σεμιναριακά μαθήματα έχουν στόχο υποστηρίξουν τους φοιτητές να επεξεργαστούν σύγχρονα διλήμματα σχετικά με την εφαρμογή ενταξιακών πρακτικών στη προσχολική εκπαίδευση, καθώς και την καλλιέργεια συνεργατικών πρακτικών με παιδαγωγούς, ειδικούς, επαγγελματίες και την οικογένεια στα πλαίσια της ένταξης.

- ***Κριτική Παιδαγωγική***

Σκοπός του μαθήματος είναι να προσεγγίσουν οι φοιτητές/τριες το ρεύμα της Κριτικής Παιδαγωγικής και τις επιδράσεις του, τόσο στους στόχους όσο και στην ανάπτυξη της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Σε αυτό το πλαίσιο μελετώνται κείμενα βασικών εκπροσώπων του παιδαγωγικού αυτού ρεύματος (Freire, Apple, McLaren, Giroux, Aronowitz) και διερευνώνται οι συνεπαγωγές του στις ποικίλες παραμέτρους που προσδιορίζουν την εκπαιδευτική πράξη σε συγκεκριμένες εκπαιδευτικές συνθήκες. Στο μάθημα παρουσιάζονται μέσα από τη θεωρία και την αξιοποίηση εκπαιδευτικών παραδειγμάτων βασικές έννοιες που συνδέουν τη θεωρία με την εκπαιδευτική πράξη.

- ***Βιωματικές μέθοδοι στην ενταξιακή εκπαίδευση ατόμων με αναπηρία***

Σκοπός του μαθήματος είναι να εισαγάγει τους/τις μεταπτυχιακούς/ές φοιτητές/τριες στις βιωματικές, συμμετοχικές και δημιουργικές μεθόδους που αξιοποιούνται στην ενταξιακή εκπαίδευση και στην ψυχοκοινωνική ενδυνάμωση, αλληλοεπιδρώντας πρώτα οι ίδιοι οι φοιτητές ως βιωματική ομάδα. Το μάθημα εστιάζει στην κατανόηση και εφαρμογή τεχνικών όπως το Ψυχόδραμα, το Θεατρικό Παιχνίδι και βιωματικές ασκήσεις προσωπικής ανάπτυξης, μέσα από συστημική σκέψη και παρατήρηση, όχι μόνο ως εργαλεία εκπαιδευτικής παρέμβασης, αλλά και ως έναν τρόπο στοχασμού στην εκπαιδευτική διαδικασία. Ο βιωματικός χαρακτήρας του μαθήματος δεν περιορίζεται σε μια μεθοδολογική επιλογή, αλλά αποτελεί πυρήνα της διδακτικής προσέγγισης. Οι φοιτητές/τριες καλούνται να εμπλακούν ενεργά, να πειραματιστούν, να μοιραστούν, να αναστοχαστούν και να εργαστούν με το προσωπικό τους υλικό, ενισχύοντας την αυτογνωσία και την ικανότητα να διαχειρίζονται σχέσεις και ομάδες με ενσυναίσθηση, όρια και δημιουργικότητα. Το μάθημα στοχεύει στη διαμόρφωση μιας ευέλικτης, συνειδητής και ευαίσθητης επαγγελματικής ταυτότητας, ικανής να ανταποκρίνεται στις ανάγκες της σύγχρονης πολυπολιτισμικής και πολυσύνθετης εκπαιδευτικής πραγματικότητας. Οι φοιτητές/τριες ενθαρρύνονται να συνδέσουν τη θεωρία με την πράξη, να καλλιεργήσουν τη φαντασία, τη στοχαστική δράση και την προσωπική ευθύνη, και να αναπτύξουν δράσεις που προάγουν την ένταξη, τη συμμετοχή και την ισότητα, ιδιαίτερα στο πεδίο της ενταξιακής εκπαίδευσης.

- ***Η τέχνη στην ειδική αγωγή***

Σκοπός του μαθήματος είναι: α) εξοικείωση με τις Τέχνες, τη θεωρία τους και τα μοντέλα εφαρμογής τους σε εκπαιδευτικό πλαίσιο και β) η μύηση/εμβύθιση σε διαδικασίες εκπαιδευτικών εφαρμογών των Τεχνών στην Ειδική Αγωγή. Τα τελευταία χρόνια διατυπώθηκαν θεωρίες και διαμορφώθηκαν πρακτικές για την εισαγωγή της τέχνης στο σχολείο, όχι ως διδακτέας ύλης, αλλά ως μέσου για την ανάπτυξη και την ολοκλήρωση του μαθητή, η οποία με τη σειρά της θα οδηγήσει στην απόκτηση της γνώσης. Μιας γνώσης όμως που στοχεύει στη δημιουργική έκφραση αλλά και στην ένταξη του μαθητή στον κοινωνικό του περίγυρο. Οι τέχνες (εικαστικά, χορός, μουσική, θέατρο, κινηματογράφος κ.λπ.), αποτελούν δραστηριότητες πολιτισμού στο σχολείο, που αντιπροσωπεύουν όψεις της έκφρασης και της επικοινωνίας των μαθητών. Αντικείμενο του μαθήματος είναι να επιχειρήσει να παρουσιάσει και να αναλύσει τις ποικίλες θεατρολογικές, παιδαγωγικές και καλλιτεχνικές παραμέτρους των σχετικών εκπαιδευτικών θεωριών/μοντέλων και μέσω αυτών να υποδείξει τρόπους εφαρμογής των Τεχνών στην Ειδική Αγωγή.

- ***Πολιτισμικοί και Κοινωνικοί Προσδιορισμοί του Σώματος στον Τομέα της Αναπηρίας***

Στο μάθημα αυτό οι μεταπτυχιακοί φοιτητές/τριες θα μελετήσουν τα επιστημολογικά και μεθοδολογικά ζητήματα της έρευνας του σώματος στον τομέα της αναπηρίας στις κοινωνικές επιστήμες και στις σπουδές στην εκπαίδευση. Ειδικότερα, παρουσιάζεται: α) η σχέση αναπηρίας και πολιτισμού μέσω ανθρωπολογικών μελετών από τον δυτικό

και μη-δυτικό κόσμο (πολιτισμικές πρακτικές, στάσεις και αντιλήψεις, προφορικότητα, ιατρικοποίηση κ.ά.), β) οι προσδιορισμοί του ανάπηρου σώματος από την οπτική των διαφορετικών θεραπευτικών και θρησκευτικών συστημάτων και σε σχέση με τις αντιλήψεις για την υγεία και την αρρώστια σε διαφορετικούς πολιτισμούς, γ) η κριτική παρουσίαση της οντολογικής διάκρισης βλάβη/αναπηρία όπως αναπτύχθηκε στην κοινωνική έρευνα και οδήγησε σε μια διαρκή και εποικοδομητική αναζήτηση των ορισμών της αναπηρίας, την εξέταση δηλαδή της ρευστότητας των ορισμών που προτάθηκαν και επηρέασαν την πολιτική πρακτική (ορισμοί της αναπηρίας από τους διεθνείς οργανισμούς Ο.Η.Ε, Π.Ο.Υ, Ε.Ε και στο ελληνικό θεσμικό πλαίσιο), δ) Ο λόγος περί συναισθημάτων στον τομέα της αναπηρίας, ε) Η σχέση και η διαφωνία των σπουδών αναπηρίας (disability studies) με τις σπουδές φύλου και τις πολιτισμικές σπουδές αναφορικά με τη χρήση της μακροαναλυτικής κατηγορίας «Σώμα». Το ανάπηρο σώμα θα αναλυθεί υπό την οπτική της φεμινιστικής κριτικής, της queer theory και των μεταποικιακών σπουδών και ζ) μεθοδολογικά και ηθικά ζητήματα της κοινωνικής έρευνας όσον αφορά τη χρήση του ανάπηρου σώματος στην ποιοτική κοινωνική έρευνα.

- ***Εργαστήριο μεθοδολογίας: ανάλυση δεδομένων***

Οι στόχοι του σεμιναρίου είναι: α) να εισαγάγει τους συμμετέχοντες στις βασικές στατιστικές μεθόδους και τις τεχνικές, που είναι κατάλληλες για την ανάλυση δεδομένων που συλλέχθηκαν για ερευνητικούς λόγους στα πλαίσια των Επιστημών του Ανθρώπου, β) να εξοικειώσει τους συμμετέχοντες στη χρήση στατιστικού λογισμικού για την ανάλυση δεδομένων και γ) να ενθαρρύνει την ικανότητα των συμμετεχόντων σε επιστημονική εργασία.

- ***Σεμινάριο παρουσίασης τις Μεταπτυχιακής Διπλωματικής ερευνητικής πρότασης και Σεμινάριο παρουσίασης της πορείας της Μεταπτυχιακής Διπλωματικής Εργασίας***

Παρίστανται όλοι οι διδάσκοντες-επιβλέποντες των Μεταπτυχιακών Διπλωματικών Εργασιών και όλοι οι ΜΦ που εκπονούν Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία. Στόχος του Σεμιναρίου είναι να προβληματιστούν οι ΜΦ, που σχεδιάζουν την Μεταπτυχιακή Διπλωματική τους Εργασία, κυρίως γύρω από μεθοδολογικά θέματα, που αφορούν την έρευνα στις κοινωνικές επιστήμες, και για τους περιορισμούς στην εξαγωγή συμπερασμάτων τα οποία μπορούν να γενικευτούν. Συμμετέχοντας στο διάλογο με τους ερευνητές – συμφοιτητές τους και τους διδάσκοντες από διαφορετικούς επιστημονικούς κλάδους εμπλουτίζουν τις γνώσεις τους και προετοιμάζονται καλύτερα για μελλοντικές έρευνες του κλάδου τους. Σε μεταγενέστερο χρόνο όλοι οι εμπλεκόμενοι συμμετέχουν εκ νέου στο σεμινάριο πορείας της ΜΔΕ, προκειμένου να διαπιστωθεί η πρόοδος της εργασίας και να αντιμετωπιστούν τυχόν ζητήματα που μπορεί να έχουν προκύψει με την διεξαγωγή της έρευνας και τη συγγραφή της εργασίας.

- ***Εργαστήριο Στήριξης της ΜΔΕ***

Προσφέρεται προαιρετικά, ύστερα από συνεννόηση με τον επιβλέποντα/την επιβλέπουσα της ΜΔΕ, στο Δ' εαρινό εξάμηνο σπουδών στο πλαίσιο εκπόνησης της Μεταπτυχιακής Διπλωματικής εργασίας.

5. ΕΚΠΟΝΗΣΗ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η ανάθεση μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας (ΜΔΕ) γίνεται στη διάρκεια του Γ' χειμερινού εξαμήνου φοίτησης και η εκπόνησή της ξεκινά κατά το Δ' εαρινό εξάμηνο. Η ΜΔΕ πρέπει να είναι ατομική, πρωτότυπη και να έχει ερευνητικό χαρακτήρα.

Η γλώσσα συγγραφής της μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας μπορεί να είναι η ελληνική και η αγγλική γλώσσα.

Η ΜΔΕ συντάσσεται σύμφωνα με τις οδηγίες συγγραφής που είναι αναρτημένες και στην ιστοσελίδα του Π.Μ.Σ. Η έντυπη τελική μορφή της ΜΔΕ έχει μέγεθος Α4, οι σελίδες τυπώνονται σε μονή όψη και προτείνεται ως μέθοδος βιβλιοδέτησης η θερμोकόλληση. Η γραμματοσειρά είναι μαύρου χρώματος, μεγέθους 12, με διάστιχο σειρών 1,5. Η επιλογή του είδους της γραμματοσειράς είναι ελεύθερη. Η έκταση της Μεταπτυχιακής Διπλωματικής Εργασίας δεν θα πρέπει να είναι μικρότερη των 35.000 λέξεων και μεγαλύτερη των 80.000 λέξεων συμπεριλαμβανομένων της βιβλιογραφίας και των παραρτημάτων.

Το γενικό περίγραμμα της δομής της ΜΔΕ περιλαμβάνει:

- **το Εξώφυλλο** (αναγράφεται το Ίδρυμα, η Σχολή, το Τμήμα, ο τίτλος της, το όνομα του/της μεταπτυχιακού φοιτητή/τριας, το όνομα του/της επιβλέποντα/ουσας καθηγητή/τριας, ο χαρακτηρισμός «Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία», ο τόπος και το έτος κατάθεσης της ΜΔΕ).
- **το Εσώφυλλο** (αναγράφονται τα ίδια στοιχεία με το εξώφυλλο με επιπλέον στοιχείο την καταγραφή των ονομάτων των μελών της τριμελούς επιτροπής).
- **τις Συντομογραφίες** (καταγράφονται στο σύνολό τους και επεξηγούνται εφόσον υπάρχουν).
- **τα Περιεχόμενα** (αριθμούνται πλήρως όλες οι ενότητες της ΜΔΕ).
- **την Περίληψη** (συνοπτική αναφορά στο θεωρητικό πλαίσιο, στον σκοπό, στα ερευνητικά ερωτήματα, στη μεθοδολογική προσέγγιση, στα ερευνητικά εργαλεία, στο δείγμα, στη μέθοδο ανάλυσης ευρημάτων και στα βασικά συμπεράσματα της έρευνας. Στο τέλος της περίληψης καταγράφονται και έως έξι (6) λέξεις-κλειδιά. Η έκταση της περίληψης κυμαίνεται από 500 έως 1000 λέξεις).
- **το Abstract** (μετάφραση της προαναφερόμενης περίληψης στην αγγλική γλώσσα συμπεριλαμβανομένου και του μεταφρασμένου τίτλου της ΜΔΕ).
- **τον Πρόλογο ή την Εισαγωγή** (με αναφορές στους λόγους επιλογής του θέματος και στην αναγκαιότητα της έρευνας, στη δομή/διάρθρωση της ΜΔΕ, στα πρόσωπα/φορείς που συνέβαλλαν στην επιτυχή ολοκλήρωση της ΜΔΕ /ευχαριστίες).
- **το Θεωρητικό πλαίσιο** (αναπτύσσονται τα κεφάλαια/ενότητες της θεωρητικής πλαισίωσης του διερευνώμενου θέματος).
- **τον Σκοπό και τη Μεθοδολογία** (περιλαμβάνει τον σκοπό της έρευνας, τα ερευνητικά ερωτήματα, τη θεωρητική μεθοδολογική προσέγγιση, τον μεθοδολογικό σχεδιασμό, τα ερευνητικά εργαλεία, τη μέθοδο ανάλυσης των ευρημάτων, τη μέθοδο εύρεσης του δείγματος, τη δημογραφική ταυτότητα του δείγματος).
- **την Παρουσίαση ευρημάτων** (περιγραφή, παρουσίαση των ευρημάτων σε θεματικούς άξονες).

- **την Ανάλυση/ Συζήτηση ευρημάτων** (αναλύονται και τεκμηριώνονται τα ευρήματα της έρευνας).
- **τα Συμπεράσματα** (σύνοψη των βασικών ευρημάτων της έρευνας).
- **τους Μεθοδολογικούς περιορισμούς της έρευνας** (αυτοαξιολόγηση της έρευνας, μεθοδολογικές προκλήσεις).
- **τις Μελλοντικές ερευνητικές προτάσεις** (αναφορά σε μελλοντικές ερευνητικές προτάσεις που προέκυψαν από το διερευνώμενο θέμα).
- **τη Βιβλιογραφία** (καταγραφή όλων των βιβλιογραφικών αναφορών στο σύστημα *Harvard* ως πρότυπο για το Τμήμα).
- **το Παράρτημα** (περιλαμβάνονται συνήθως ερευνητικά εργαλεία, οδηγοί συνέντευξης, πρωτόκολλα παρατήρησης, επιστολές αδειοδότησης, πίνακες, αρχεία, στατιστικά στοιχεία, έγγραφα, ωρολόγια προγράμματα, οπτικό υλικό, πηγές, εκπαιδευτικό υλικό κ.λπ.).

Για να εγκριθεί η εργασία ο/η φοιτητής/τρια οφείλει να την υποστηρίξει ενώπιον της τριμελούς εξεταστικής επιτροπής.

Οι μεταπτυχιακές διπλωματικές εργασίες εφόσον εγκριθούν από την εξεταστική επιτροπή, αναρτώνται υποχρεωτικά στο Ψηφιακό Αποθετήριο "ΠΕΡΓΑΜΟΣ", σύμφωνα με τις αποφάσεις της Συγκλήτου του ΕΚΠΑ.

5.1 ΨΗΦΙΑΚΟ ΑΠΟΘΕΤΗΡΙΟ ΠΕΡΓΑΜΟΣ

Η Σύγκλητος του Πανεπιστημίου Αθηνών στη συνεδρία της 22ας-9-2016/ Αρ. Κεντρικού Πρ: 1617006790 και της 29ης-11-2016 / Αρ. Κεντρικού Πρ.: 1617011856 αποφάσισε ομόφωνα την **υποχρεωτική** κατάθεση της παραγόμενης στο ΕΚΠΑ “Γκρίζας Βιβλιογραφίας”, και συγκεκριμένα Πτυχιακές Εργασίες, Μεταπτυχιακές Διπλωματικές Εργασίες και Διδακτορικές Διατριβές, στην πλατφόρμα «Πέργαμος» η οποία αποτελεί το Ιδρυματικό Ψηφιακό Αποθετήριο του ΕΚΠΑ.

Με βάση την εφαρμογή της ενιαίας πολιτικής υποχρεωτικής ηλεκτρονικής κατάθεσης των εργασιών στο Ψηφιακό Αποθετήριο «Πέργαμος», η ορκωμοσία και η αποφοίτηση των φοιτητών/ριών συνδέεται άμεσα με τη διαδικασία αυτή.

Παρά την ύπαρξη ορισμένων δυνατοτήτων περιορισμού στην πρόσβαση του πλήρους κειμένου των μεταπτυχιακών διπλωματικών εργασιών και διδακτορικών διατριβών, το Πανεπιστήμιο υποστηρίζει και ενθαρρύνει την επιλογή της ελεύθερης και απρόσκοπτης πρόσβασης στο περιεχόμενο, λαμβάνοντας υπόψη και το **ψήφισμα της 71^{ης} Συνόδου Πρυτάνεων και Προέδρων Δ.Ε. των Ελληνικών Πανεπιστημίων** (<http://www.synodos-aei.gr/announcements.html>) καθώς και τη **Διακήρυξη του Βερολίνου για την Ανοιχτή Πρόσβαση στη Γνώση των Θετικών και Ανθρωπιστικών Επιστημών** (https://openaccess.mpg.de/67671/BerlinDeclaration_gr.pdf) και τη **Διακήρυξη της Βουδαπέστης για την Ανοιχτή Πρόσβαση** (<http://www.budapestopenaccessinitiative.org/boai-10-translations/greek-translation-1>).

Το Πανεπιστήμιο Αθηνών θεωρεί ότι με την εφαρμογή της νέας διαδικασίας, για την κατάθεση των εργασιών της “Γκρίζας Βιβλιογραφίας” στο Ψηφιακό Αποθετήριο, θα υπάρξει ευρύτερη προβολή, μέσω του διαδικτύου, του ερευνητικού έργου που

πραγματοποιείται στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και επιπλέον θα κατοχυρώνονται πληρέστερα τα πνευματικά δικαιώματα των συγγραφέων.

Οι φοιτητές και φοιτήτριες θα ενημερώνονται αναλυτικά από τη Γραμματεία σχετικά με τα βήματα που πρέπει να ακολουθούν για την ανάρτηση της εργασίας τους στο ψηφιακό αποθετήριο.

6. ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΜΕ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΤΟΥ ΠΜΣ

Ονοματεπώνυμο	Τηλέφωνο	E-mail	Γραφείο
Λ. Αναγνωστάκη	210-3689346	lanagnostaki@ecd.uoa.gr	Σταδίου 5, 7 ^{ος} όροφος Γραφείο 714
Α. Ανδρούσου	210-3688543	alandr@ecd.uoa.gr	Ναυαρίνου 13 ^α , Ισόγειο, Γραφείο Ι
Η. Βούλγαρη	210-3688504	voulgari@ecd.uoa.gr	Ναυαρίνου 13 ^α , Ισόγειο, Γραφείο ΙΙ
Β. Γιαλαμάς	-	gialamasbasilis@yahoo.gr	-
Α. Γιαννικοπούλου	210-3689330	aggianik@ecd.uoa.gr	Σταδίου 5, 7 ^{ος} όροφος, Γραφείο 712
Κ. Λαμπροπούλου	-	nantial@gmail.com	-
Ν. Μποζατζής	210-3689308	nikobo@ecd.uoa.gr	Σταδίου 5, 7 ^{ος} όροφος Γραφείο 715
Ε. Ντεροπούλου-Ντέρου	210-3689325	ederou@ecd.uoa.gr	Σταδίου 5, 7 ^{ος} όροφος Γραφείο 707
Κ. Παπαδοπούλου	210-3689314	kalpapad@ecd.uoa.gr	Σταδίου 5, 7 ^{ος} όροφος Γραφείο 716
Γ. Παπασταυρινίδου	-	georgia1p@yahoo.gr	-
Ε. Σουκάκου	-	elenasoucacou@hotmail.com	-
Α. Σοφianoπούλου	-	ansofian@psych.uoa.gr	-
R. Slee	-	R.Slee@leeds.ac.uk	-
Λ. Τεντόμας	-	tentlaz@otenet.gr	-
Μ. Τσακίρη	-	tsakirimaro@gmail.com	-
Β. Τσάφος	210-3688004	vsafos@ecd.uoa.gr	Ναυαρίνου 13α, 4ος ορ., Γραφείο 8
Λ. Τσερμίδου	-	tsermidou@hotmail.com	-

7. ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ 2025-2026

Τα μαθήματα Α' και Β' έτους σπουδών του χειμερινού εξαμήνου αρχίζουν από την Δευτέρα 29 Σεπτεμβρίου 2025 και λήγουν την Παρασκευή 9 Ιανουαρίου 2026.		
Δευτέρα-Δευτέρα	8-15 Σεπτεμβρίου	Δηλώσεις μαθημάτων χειμερινού εξαμήνου
Δευτέρα-Παρασκευή	29 Σεπτεμβρίου - 31 Οκτωβρίου	Αιτήσεις αναστολής σπουδών Χειμερινού Εξαμήνου Α' έτους
Τρίτη	28 Οκτωβρίου	Αργία-Εθνική Εορτή
Δευτέρα-Πέμπτη	10-13 Νοεμβρίου	Κατάθεση προτάσεων και αρχικού σχεδίου Μεταπτυχιακής Διπλωματικής εργασίας φοιτητών (για τους φοιτητές του β' έτους σπουδών)
Δευτέρα	17 Νοεμβρίου	Επέτειος Εξέγερσης του Πολυτεχνείου 1973
Παρασκευή	28 Νοεμβρίου	Ανακοίνωση επιβλεπόντων/ουσών ΜΔΕ (για τους φοιτητές του β' έτους σπουδών)
Τετάρτη 24 Δεκεμβρίου 2025- Δευτέρα 5 Ιανουαρίου 2026		Διακοπές Χριστουγέννων & Πρωτοχρονιάς
Τρίτη	6 Ιανουαρίου	Αργία-Θεοφάνεια
Δευτέρα-Δευτέρα	19-26 Ιανουαρίου	Παράδοση εργασιών χειμερινού εξαμήνου ή/και εξετάσεις
Παρασκευή	6 Φεβρουαρίου	Κατάθεση βαθμολογίας μαθημάτων χειμερινού εξαμήνου & Αιτήσεις αναστολής σπουδών Εαρινού Εξαμήνου.
2-6 Φεβρουαρίου 2026 (διάρκεια σεμιναρίου 2 ημέρες-οι ημερομηνίες θα ανακοινωθούν αργότερα)		Διεπιστημονικό Σεμινάριο παρουσίασης Μεταπτυχιακής Διπλωματικής Ερευνητικής πρότασης (Β' έτος σπουδών)
Τα μαθήματα Α' και Β' έτους σπουδών και η Πρακτική Άσκηση Α' έτους σπουδών του εαρινού εξαμήνου αρχίζουν από την Δευτέρα 9 Φεβρουαρίου 2026 και λήγουν την Παρασκευή 22 Μαΐου 2026.		
Δευτέρα-Παρασκευή	26-30 Ιανουαρίου	Δηλώσεις μαθημάτων εαρινού εξαμήνου
Δευτέρα	23 Φεβρουαρίου	Αργία-Καθαρά Δευτέρα
Τετάρτη	25 Μαρτίου	Αργία-Εθνική Εορτή
Δευτέρα 6 Απριλίου – Παρασκευή 17 Απριλίου		Διακοπές Πάσχα
Παρασκευή	1 Μαΐου	Εργατική Πρωτομαγιά

Δευτέρα	1 Ιουνίου	Αργία-Αγίου Πνεύματος
Δευτέρα-Παρασκευή	15-19 Ιουνίου	Παράδοση εργασιών εαρινού εξαμήνου ή/και εξετάσεις
Παρασκευή	3 Ιουλίου	Κατάθεση βαθμολογίας μαθημάτων εαρινού εξαμήνου & Αιτήσεις αναστολής σπουδών Χειμερινού Εξαμήνου
Δευτέρα-Παρασκευή	7-11 Σεπτεμβρίου 2026	Επαναληπτική εξεταστική Σεπτεμβρίου & Αίτηση παράτασης ΜΔΕ (για ΜΦ Β' έτους)